

Агата Ракава

мовы як замежнай, а для аптымізацыі навучальнага працэсу, выпраўлення хібаў, вызначэння кірункаў навуковай і метадычнай працы.

Літаратура

- Аляксандраў С., Мыцык Г., 2008, *Гавары са мной па-беларуску. Гутарковая мова ў штодзённым ужытку*, Масква.
- Бабинская П.К., 2010, *Коммуникативно ориентированное обучение иностранному языку*, “Замежныя мовы ў Рэспубліцы Беларусь”, № 4, с. 3-7.
- Бэрд Т.Э., 1973, *Падручнікі перш за ўсё*, “Беларус”, № 194, Нью-Ёрк, с. 2.
- Кривицкий А.А., Михневич А.Е., Подлужный А.И., 1973, *Белорусский язык для небелоруссов*, Минск.
- Кривицкий А.А., Михневич А.Е., Подлужный А.И., 1990, *Белорусский язык для говорящих по-русски*, Минск.
- Кривицкий А.А., Подлужный А.И., 1994, *Учебник белорусского языка для самообразования*, Минск.
- Мыцык Г., 2015, *По-белорусски? Пожалуйста! = Па-беларуску? Калі ласка!*, Минск.
- Павловская Н.Ю., Борисенко О.В., Васюченко П.В., Кныш Л.С., Семенькевич О.В., Чеховский Г.К., 2012, *Белорусский язык для стран СНГ: учебник*, Москва.
- Рамза Т.Р., 2010, *Беларуская мова? З задавальненнем! Для замежных навучэнцаў*, Мінск.
- Садоўскі Я., 1973, А.А. Кривицкий, А.Е. Михневич, А.И. Подлужный. *Белорусский язык для небелоруссов*. Рэцэнзія, “Запісы”, № 15, с. 127-128.
- Сямепка А.І., Бадзевіч З.І., Белакурская Ж.А., Ляшук В.М., Пацехіна А.А., Рамза Т.Р., Чахоўскі Г.К., Шкраба І.Р., 1999, *Гаворым па-беларуску. Вучэбны дапаможнік па беларускай мове для замежных навучэнцаў*, пад рэд. А. Сямепкі, Мінск.
- Kaleta R., 2015, Н.Ю. Павловская, О.В. Борисенко, П.В. Васюченко, Л.С. Кныш, О.В. Семенькевич, Г.К. Чеховский, *Белорусский язык для стран СНГ: учебник, Москва 2012, ss. 452*, “Studia Wschodnioslowiańskie”, т. 15, с. 637-641.
- Pashkievich V., 1974, *Fundamental Byelorussian = Беларуская мова. Book 1*, ed. by A. Adamovich, Toronto.
- Pashkievich V., 1978, *Fundamental Byelorussian = Беларуская мова. Book 2*, ed. by A. Adamovich, Toronto.

Агата Ракава

Мінск

Электронны навучальны курс па беларускай мове як замежнай

Рэзюмэ

Электронны навучальны курс па беларускай мове як замежнай, змешчаны ў раздзеле Асновы на сайце by.lang-study.com, – гэта спроба стварэння дыстанцыйнага курса для авалодання мовай на пачатковым узроўні. Рэсурс скіраваны да карыстальнікаў, якія валодаюць рускай мовай. Складаецца з пятнаццаці ўрокаў па разнастайных камунікатыўных і лексічных тэмах, утрымлівае кароткі ўводна-фанетычны курс. Прыклад урока прадстаўлены ў артыкуле. Рэсурс ілюстраваны, прадугледжвае выкананне больш як 100 практыкаванняў on-line.

Abstract

E-learning Course in Belarusian as a Foreign Language

E-learning course in Belarusian as a foreign language available on by.lang-study.com is an attempt to create a distance learning course for beginners. It is aimed at Russian-speaking users. The course consists of fifteen lessons on different communicative and grammatical topics and starts with a short introductory phonetic course. The example of a lesson is presented in the article. The resource has illustrations and 100 exercises on-line.

Электронны навучальны курс...

Інтэрнэт-камунікацыя становіцца адной са сфер, у якіх актыўна функцыянуе беларуская мова. Гэта пацвярджаецца, напрыклад, даследаваннямі венгерскага лінгвіста і матэматыка Андраша Корная, які ў сваёй працы *Лічбавая смерць моў* залічыў беларускую да “безумоўна жывых” [Kornai 2013], у той час як паводле класіфікацыі ЮНЭСКО беларуская мова належыць да катэгорыі “Мовы пад патэнцыйнай пагрозай знішчэння” [Moseley (рэд.) 2010]. Развіццё інтэрнэт-тэхналогій стварае выдатныя магчымасці і для вывучэння беларускай мовы як замежнай.

На жаль, пакуль не існуе рэсурсаў для вывучэння беларускай мовы, што дазволілі б авалодаць рознымі моўнымі і маўленчымі аспектамі ў комплексе. Большасць рэсурсаў тэкстаграфічныя, неілюстраваныя, у іх практычна адсутнічаюць практыкаванні, што можна выканаць ан-лайн. Тым не менш, наяўнасць такіх рэсурсаў можа сведчыць пра цікавасць замежнікаў да беларускай мовы.

Пад навуковым кіраўніцтвам кандыдата тэхнічных навук Вольгі Яўгенаўны Елісеевай у межах дыпломнага праекту мы паспрабавалі стварыць электронны навучальны курс па беларускай мове як замежнай на пачатковым узроўні валодання. Рэсурс даступны на сайце by.lang-study.com у раздзеле *Асновы* (<http://by.lang-study.com/category/asnovy/>). У артыкуле прадстаўлены толькі створаныя намі курсы, не разглядаюцца іншыя раздзелы сайта, дзе змешчаныя электронныя матэрыялы па беларускай мове, створаныя групай студэнтаў філалагічнага факультэта БДУ.

Курс адрасаваны карыстальнікам, якія валодаюць рускай мовай. Такая скіраванасць абумоўлена пэрагам прычын. Па-першае, у Беларусі рускія з’яўляюцца другой па колькасці этнічнай групай пасля беларусаў. Па-другое, руская мова сёмая ў свеце і першая ў Еўропе па колькасці карыстальнікаў у інтэрнэце [*Internet users in Europe*]. Па-трэцяе, беларуская мова можа быць аб’ектам зацікаўленасці даследчыкаў усходнеславянскіх моў, якія часцей за ўсё валодаюць рускай мовай. Па-чацвёртае, курс можа выкарыстоўвацца ў Беларусі для працы з замежнымі студэнтамі, якія атрымліваюць адукацыю пераважна па-руску. Урэшце, па-пятае, рэсурс можа выкарыстоўвацца для навучання

мове беларусаў. Створаныя тры версіі курсу: па-беларуску, па-беларуску з перакладам на рускую мову і па-беларуску з націскамі.

Курс падзелены на пятнаццаць урокаў. Першы ўрок уводна-фанетычны, прадстаўляе правілы вымаўлення і чытання. Асаблівая ўвага звяртаецца на гукі, што адсутнічаюць у рускай мове. Асноўныя фанетычныя законы беларускай мовы (аканне і яканне, дзеканне і цеканне, ужыванне ў нескладовага) прадстаўлены ў другім уроку. Наступныя ўрокі аб’яднаны сюжэтнай лініяй: група школьнікаў і іх бацькоў едзе на экскурсію ў горад Заслаўе. Дынамічны сюжэт, розны ўзрост і статус герояў дазваляюць ахапіць розныя камунікатыўныя сітуацыі. Ніжэй прадстаўлены кароткі пералік лексічных і граматычных тэм па ўроках. Адзначым, што мы імкнуліся да комплекснага вывучэння лексікі і граматыкі, адпаведным чынам дапасоўваючы камунікатыўныя і граматычныя тэмы.

3-і ўрок: асноўныя формулы ветлівасці. 4-ы ўрок: горад; назоўны склон. 5-ы ўрок: зацікаўленасці; вінавальны склон. 6-ы ўрок: прафесіі; творны склон. 7-ы ўрок: называнне часу; лічэбнікі. 8-ы ўрок: тыповы дзень; цяперашні час дзеясловаў. 9-ы ўрок: ежа; родны склон. 10-ы ўрок: падарожжы; прошлы час дзеяслова. 11-ы ўрок: адпачынак і планы на будучыню; будучы час дзеяслова. 12-ы ўрок: апісанне памяшканняў; месны склон. 13-ы ўрок: святы. 14-ы ўрок: крама; лічэбнікі, змяненне слова *павінен*. 15-ы ўрок мае падагульняльны характар, навучэнцам прапануецца выканаць выніковы тэст.

Выбар тэм ажыццяўляўся на аснове аналізу выдання *Тэст па беларускай мове як замежнай. Пачатковы ўзровень. Агульнае валоданне* [Барысенка і інш. 2014].

Большасць урокаў пабудаваныя па наступнай схеме: навучальны тэкст, слоўнік да тэксту (слоўнік змешчаны пасля тэксту ў аднамоўнай беларускай версіі курсу, перад тэкстам – у двухмоўнай беларуска-рускай версіі), заданні паводле тэксту, практыкаванні па лексіцы, граматычныя табліцы з каментарамі, лексіка-граматычныя практыкаванні.

Усяго для курсу было створана 12 навучальных тэкстаў, больш як 100 практыка-

Агата Ракава

ванняў розных тыпаў (заданні на запаўненне пропускаў, на пошук адпаведнасцяў, на выбар правільнага адказу, на размяшчэнне элементаў у правільнай паслядоўнасці, крыжаванкі). Адзначым, што практыкаванні можна выканаць ан-лайн, на сайце забяспечаная простая праверка, прадугледжаная магчымасць убачыць правільны адказ. Выкарыстана 16 аўдыё- і 17 відэазапісаў, частка гуказапісаў зробленая намі.

Прывядзем прыклад аднаго з урокаў. Практыкаванні падаюцца з правільнымі адказамі. У заданнях на запаўненне прабелаў правільныя адказы выдзеленыя, у заданнях на пошук адпаведнасцяў прадстаўлены ў правільных спалучэннях.

Урок 9 Смачна есці!

Прачытайце тэкст

Яраш: Вы ўжо бачыце белую вежу старога касцёла. Каля яго мы павернем направа і пойдзем у музей міфалогіі і лесу.

Максім: Клас майго старэйшага брата таксама ездзіў у Заслаўе. Брат расказваў мне, што ў гэтым музеі можна паслухаць галасы дзікіх звяроў і лясных птушак!

Вераніка: А я чула, што там ёсць фігуры розных духаў, у якіх раней верылі беларусы: лесавіка, вадзяніка, дамавіка...

Максім: А яшчэ брат расказваў мне, што там ляжаць бліны і кілбасы, але яны несапраўдныя і іх нельга есці.

Вераніка: Толькі не кажы, што ты ўжо хочаш есці!

Максім: Вядома, што хачу! І чаму я не захапіў нічога з аўтобуса? У мяне ж там пачак майго любімага печыва, бутэлька апельсінавага соку і цэлы пакет розных бутэрбродаў! Вераніка, у цябе няма з сабой бутэрброда? Альбо хаця б цукеркі?

Вераніка: У мяне ёсць толькі бутэлька мінеральнай вады.

Максім: Проста вады? Яна хаця б газаваная?

Вераніка: Не, я не люблю газаваную ваду. А яшчэ я думаю, што ты пацярпіш да абеду. Пасля музея мы адразу пойдзем есці. Я хачу грыбны суп і драпікі. І кубачак цёплай гарбаты з лімонам, але без цукру.

Максім: Я такі галодны, што з'ем спачатку міску гарохавага супу, а потым яшчэ міску баршчу. Яшчэ я хачу шмат-шмат смажанай бульбы і катлету са свініны ці ялавічыны. А пасля я вып'ю тры шклянкі кампоту альбо соку і паласуюся булчачкай ці пірожным...

Вераніка: Максім, мы ўжо падышлі да музея!

Прыклад афармлення тэксту, ілюстрацыя да тэксту:

Міні-слоўнік

- вѣжа – башня
- птушка – птуца
- лесаві́к – лешый
- вадзяні́к – водяной
- дамаві́к – домовой
- кілбаса́/каўбаса́ – колбаса
- несапраў́дны – ненастоящий
- не́льга – нельзя
- вядо́ма – понятно, ясна, ясное дело
- захапі́ць – захватить

Электронны навучальны курс...

па́чак – пачка
 пэ́чыва – печенье
 няма́ – нет
 цукэ́рка – конфета
 ку́бак – чашка
 гарба́та – чай
 цу́кар – сахар
 сма́жаны – жареный
 ялавічы́на – говядина
 пала́савацца – полакомиться

Практыкаванне 1

Адкажыце на пытанні наводле тэксту

У які музей ідзе група? Музей міфалогіі і лесу.

Хто вельмі хоча есці? Максім.

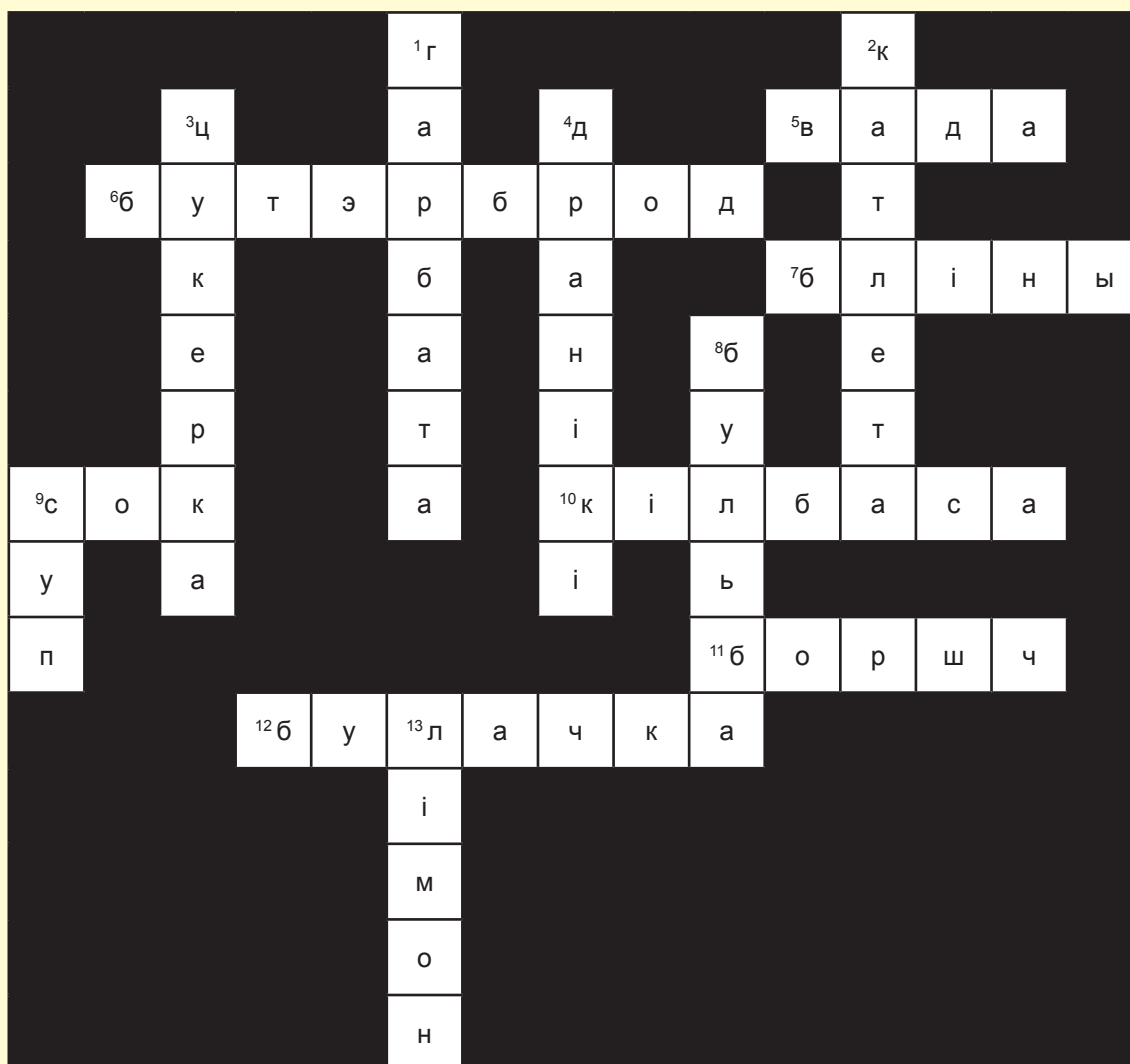
Што пакінуў Максім у аўтобусе? Пачак печыва, бутэльку соку і пакет бутэрбродаў.

Што хоча з'есці на абед Вераніка? Грыбны суп і дранікі.

Што Вераніка будзе піць? Кубак цёплай гарбаты з лімонам.

Практыкаванне 2

Разгадайце крыжаванку

Агата Ракава

Па гарызанталі:		Па вертыкалі:	
5		1	
6		2	
7		3	
9		4	
10		8	
11		9	
12		13	

Электронны навучальны курс...

Граматычная табліца і каментарыі па тэме *Родны склон назоўніка і прыметніка*

лік	род	канчаткі прыметнікаў	канчаткі назоўнікаў	прыклады
адзіночны	мужчынскі (адушаўлёныя назоўнікі)	-ага/-ога (калі націск у назоўным склоне падае на канчатак)	-а	клас старэйшага брата машынка малага хлопчыка
	мужчынскі (неадушаўлёныя назоўнікі)	-ага/-ога	-а/-у*	вежа старога касцёла бутэлька апельсінавага соку
	ніякі	-ага/-ога	-а	пачак любімага печыва
	жаночы	-ай/-ой	-ы/-і	кубачак цёплай гарбаты сабачка малой дзяўчынкі
множны	мужчынскі і ніякі	-ых/-іх (пасля г, к, х)	-аў/-оў (у аднаскладовых назоўнікаў) / -ей/-эй	пакет розных бутэрбродаў галасы дзікіх звяроў няма вольных месцаў шмат добрых людзей
	жаночы		-_ (можа з'яўляцца беглы галосны) /-аў**/ -эй	галасы лясных птушак час белых начэй

*Канчатак -а набываюць канкрэтныя назоўнікі, канкрэтныя тэрміны і паняцці, назвы мераў, геаграфічныя назвы, а таксама ўсе назоўнікі з памяншальнымі суфіксамі.

Канчатак -у маюць назоўнікі, што абазначаюць рэчывы, зборы прадметаў, абстрактныя паняцці.

Выбар канчатку роднага склону для назоўнікаў мужчынскага роду — адна з цяжкасцяў беларускай мовы. У складаных выпадках варта звярнуцца да слоўніка.

**У беларускай мове існуюць варыянтныя формы з нулявым канчаткам і канчаткам -аў: сіл — сілаў, кароў — кароваў і г. д. Канчатак -аў амаль не ўжываецца ў выпадку з'яўлення беглай галоснай (міска — місак, шклянка — шклянак), пасля г, к: ног, навук.

Агата Ракава

Практыкаванне 3

Злучыце малюнкi са словамі

палова		бляшанка	
чвэрць		літр	
кавалак		кілаграм	
бутэлька		пакет	
слоік		лыжка	

Слоўнічак да практыкаванняў

напо́й – напиток

тлу́сты – жирный

ка́ва – кофе

цыбу́ля – лук

Электронны навучальны курс...

Практыкаванне 4

Складзіце словазлучэнні паводле ўзору: бутэлька вады

шклянка	соку, напою
пачак	печыва
лыжка	цукру
кубак	кавы
кілаграм	бульбы, агуркоў
міска	супу
кавалак	хлеба

Практыкаванне 5

Утварыце формы роднага склона

Мікалай Мікалаевіч збіраецца ў краму. Жонка склала спіс прадуктаў, якія ён павінен купіць.

- пакет малака (малако)
- слоічак смятаны (смятана)
- пачак тлустага тварагу (тлусты тварог)
- палова батона (батон)
- чвэрць "Нарачанскага" хлеба ("Нарачанскі" хлеб)
- восем сасісак (сасіскі)
- кілаграм свініны (свініна)
- кавалак сала (сала)
- пачак зялёнай гарбаты (зялёная гарбата)
- бутэлька чырвонага віна (чырвоное віно)
- кілаграм невялікіх памідораў (невялікія памідоры)
- тучок кфону або пятрушкі (кфон або пятрушка)
- паўкіло чырвонай цыбулі (чырвоная цыбуля)
- пяць вялікіх шакаладных цукерак (вялікія шакаладныя цукеркі) для дзяцей (дзеці)
- пачак корму (корм) для ката (кот)

Практыкаванне 6

Прачытайце тэкст і адкажыце на пытанні паводле ўзору.

Вось мая сям'я. Мама сёння купіла новую сумку. Тата зноў рамантуе машыну. Мой старэйшы брат гуляе ў футбол, а маленькая сястра смяецца і бегае па двары. Бабуля корміць ката, а дзядуля, як заўсёды, чытае.

Адкажыце на пытанні паводле ўзору:

Чья гэта кніга? – Гэта кніга майго дзядулі.

Чый гэта сцяжок? – Гэта сцяжок маёй сястры.

Чый гэта мяч? – Гэта мяч майго брата.

Чья гэта сумка? – Гэта сумка маёй мамы.

Чый гэта кот? – Гэта кот маёй бабулі.

Чые гэта акуляры? – Гэта акуляры майго дзядулі.

Чья гэта машына? – Гэта машына майго таты.

Чыё запасное кола ляжыць каля машыны? – Гэта кола майго таты.

Практыкаванне 7

Упішыце правільныя формы займеннікаў мой і чый

Узор: Чья гэта машына? – Маіх калег

Чья гэта кніга? – Майго брата.

Чый гэта тэлефон? – Маёй сястры.

Чый гэта суп? – Майго сябра.

Чые гэта дзеці? – Маёй настаўніцы.

Чыё гэта акно? – Маіх суседзяў.

Чья гэта лямпа? – Маёй жонкі.

Чья гэта ежа? – Майго ката.

Агата Ракава

Практыкаванне 8

Дапоўніце тэкст назвамі краін і гарадоў. Назвы краін вы можаце пабачыць на нашай інтэрактыўнай мапе (мапа Еўропы, пры наведзенні мышкі на краіну з'яўляецца назва).

Прывітанне! Я Андрусь. Я з Беларусі. Мае сябры жывуць у розных краінах.

Джон з Вялікабрытаніі.	
Геральд з Германіі.	
Бланш з Францыі.	
Франчэска з Італіі.	
Пшэмык з Польшчы.	
Лейфур з Ісландыі.	
Рада з Балгарыі.	

Прывітанне, сябры! Раскажыце, калі ласка, адкуль вы. З якога горада?

Лейфур: я жыву ў сталіцы нашай краіны.

Геральд: У маім горадзе знаходзіцца самы вялікі гатычны сабор.

Бланш: у маім горадзе знаходзіцца Эйфелева вежа.

Франчэска: у маім горадзе таксама ёсць славетная вежа. Яна крывая.

Рада: я жыву ў сталіцы, як і Лейфур.

Пшэмык: а мой горад стаіць на моры і па-нямецку называецца Данцыг.

Адкуль яны?

Лейфур з Рэйк'явіка.

Геральд з Кельна.

Бланш з Парыжа.

Франчэска з Пізы.

Рада з Сафій.

Пшэмык з Гданьска.

Практыкаванне 9

Прачытайце меню і запоўніце пропускі

Словы для даведкі: гарачыя стравы з птушкі, напоі, дэсерты, гарачыя стравы з рыбы, гарніры.

Супы	Гарачыя стравы з птушкі	Гарачыя стравы з рыбы
грыбны фасолевы боршч халаднік	курынае філе ў сыры шашлыккі з індыка фаршыраваная курыца	судак па-нёманску філе сёмгі запечаная стронга
Гарніры	Дэсерты	Напоі
смажаная бульба рыс грэчка квяцістая капуста	пірог з яблыкамі блінчыкі з мёдам марожанае	гарбата кава віно піва

Выкладанне беларускай мовы як замежнай...

Практыкаванне 10 (практыкаванне заснаванае на іміджавым роліку Белтэлерадыёкампаніі Гатуем разам)

Паглядзіце відэа і выканайце практыкаванне

Што неабходна, каб прыгатаваць фанікі? Размяркуйце словы па дзвюх групх: прадукты і посуд.

бульба, цыбуля, крухмал, соль, кроп, алей, соль, смятана	прадукты
тарка, сіта, патэльня, шуфлік	посуд

Электронны навучальны курс даступны на сайце by.lang-study.com у раздзеле Асновы (<http://by.lang-study.com/category/asnovy/>). Дадзены рэсурс з'яўляецца дастаткова поўным і можа выкарыстоўвацца для самастойнага вывучэння беларускай мовы. Тым не менш, неабходная і далейшая грунтоўная праца над праектам, яго моўнае, метадычнае, тэхнічнае

ўдасканаленне. Мы запрашаем усіх зацікаўленых асоб далучыцца да апрабацыйнага курсу і чакаем водгукаў, каментароў, заўваг і прапановаў, што дапамогуць палепшыць прадстаўлены рэсурс.

Літаратура

Барысенка В., Кныш Л., Куліковіч У., Літвіноўская А., Рамза Т., Семян'кевіч А., 2014, *Тэст па беларускай мове як замежнай. Пачатковы ўзровень. Агульнае валоданне*, Мінск.

Internet users in Europe, 2014, *Internet world stats*, <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> [даступ: 22.03.2015].

Kornai A., 2013, *Digital Language Death*, PLOS ONE <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0077056> [даступ: 22.03.2015].

Moseley C. (рэд.), 2010, *Atlas of the World's Languages in Danger*, Paris, <http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap.html#> [даступ: 22.03.2015].

Аксана Семян'кевіч

Мінск

Выкладанне беларускай мовы як замежнай у Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце

Рэзюмэ

У артыкуле аналізуюцца метады і тэхналогіі, якія выкарыстоўваюць выкладчыкі кафедры беларускай мовы і літаратуры МДЛУ у практыцы выкладання беларускай мовы як замежнай; прапануецца аўтарскае бачанне паўнаважнай рэалізацыі адукацыйнай паслугі *Беларуская мова як замежная*.

Abstract

Teaching Belarusian as a Foreign Language at Minsk State Linguistic University

The methods and techniques that the teachers from the department of the Belarusian language

and literature at Minsk State Linguistic University use in teaching Belarusian as a foreign language are analyzed in the article; the author's vision of the educational service *Belarusian as a foreign language* full implementation is proposed.

У апошнія два дзесяцігоддзі ў Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце з'явілася новая адукацыйная паслуга – выкладанне беларускай мовы для замежных навучэнцаў. Дысцыпліна *Беларуская мова як замежная* (БМЗ) рэалізуецца выкладчыкамі кафедры беларускай